

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД У ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ

Горбатих В.В., здобувач

Запорізький національний університет

Останнім часом здійснюються спроби розповсюджувати синергетичний підхід у художньо-естетичному вихованні. Оскільки робляться поки що перші кроки у застосуванні системно-синергетичних ідей у вивченні проблем художньо-естетичного виховання, то цей процес супроводжується рядом труднощів. У статті розкривається значення застосування синергетичного підходу у художньо-естетичному вихованні.

Ключові слова: синергетика, самовиховання, самокерування, художньо-естетичне виховання.

Горбатых В.В. СИНЕРГЕТИЧЕСКИЙ ПОДХОД В ХУДОЖННО-ЭСТЕТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ / Запорожский национальный университет, Украина.

В последнее время предпринимаются попытки распространить синергетический подход на художественно-эстетическое воспитание. Поскольку делаются пока первые шаги в применении системно-синергетических идей в изучении проблем художественно-эстетического воспитания, то этот процесс, что вполне естественно, сопровождается рядом трудностей. В статье раскрывается значение применения синергетического подхода в художественно-эстетическом воспитании.

Ключевые слова: синергетика, самовоспитание, самоуправление, художественно-эстетическое воспитание.

Gorbatih V.V. THE SYNERGICAL APPROACH TO THE ART-AESTHETIC UPBRINGING / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

Last time there are attempts to distribute synergetic approach in art and ethical education. As it is a new process in using the system-synergetic ideas in learning the issues of the art and ethical education there some challenges. In the article there is the description of using synergetic approach in art and ethical education.

Key words: synergies, self-education, self-management, art-aesthetic upbringing.

Педагоги прагнуть використовувати ідеї синергетики через призму своєї науки, хоча уявлення про неї носить прагматичний характер і загальна логіка понятійного апарату знаходиться у процесі вивчення. Зокрема, на сьогоднішній день потребує більш детального розгляду питання використання принципів синергетики у художньо-естетичному вихованні дитини.

Досліджуючи загальні умови самоорганізації системи, синергетика, яка виникла в галузі природничих наук і стала альтернативою існуючих теорій розвитку, проникає в межі гуманітарної наукової парадигми, що потребує пильної до неї уваги не тільки фахівців інших галузей, але і гуманітаріїв. Автори з галузі філософії та педагогіки – Р. Горті, І. Євін, Є. Князева, С. Курдюмов, В. Михайличенко, Г. Нікамс, О. Пономарьов, І. Пригожин, В. Рева, Н. Рискін, О. Романовський, Л. Товажнянський, Г. Хакен, С. Шевельова – досліджують її понятійний апарат, методологію, напрямки розвитку. Саме тому метою нашої статті є визначення ролі застосування синергетичного підходу у художньо-естетичному вихованні.

У перекладі з грецької “синергія” (sinergia) означає співробітництво, сприяння, співучасть. Термін “синергетика” був уведений 1969 року відомим фізиком-теоретиком Г. Хакеном [8]. Він застосував цей термін для назви науки, яка почала вивчати закономірність самоорганізації у складних відкритих фізико-хімічних системах.

Синергетика як міждисциплінарний напрям наукових досліджень близька до ряду інших напрямів, таких як нелінійна динаміка, теорія складних адаптивних систем, теорія дисипативних структур (І. Пригожин), теорія детермінованого хаосу, або фрактальна геометрія (Б. Мандельбрат), теорія автопоезиса (Х. Матурана та Ф. Варіга), теорія

самоорганізованої критичності (П. Бак), теорія нестационарних структур у режимах із загостренням (А. Самарський, С. Курдюмов).

У теорії дисипативних систем І. Пригожин доводить, що деякі закономірності, притаманні цим системам, є фундаментальними, такими, які розповсюджуються і на більшість інших складних відкритих систем, у тому числі на біологічні та соціальні. Також ці закономірності відіграють ту загальнометодологічну роль у науці, яка, на думку більшості синергетиків, має важливе значення у розвитку міждисциплінарних досліджень[6].

Суть підходу синергетики полягає в описі складних систем, які взаємопов'язані між собою і мають велике число ступенів волі. У системі можуть бути охарактеризовані невеликим числом суттєвих типів руху (параметрів порядку). Усі інші типи руху виявляються “справжніми” (принцип підкорення) і можуть бути достатньо влучно виражені через параметри порядку. Тому складна поведінка системи може бути описана завдяки ієрархії спростованих моделей, які включають число найбільш суттєвих ступенів волі.

У синергетичній парадигмі художньо-естетичний вплив на особистість вихованця розглядається як процес складної взаємодії ряду систем, де особистість як об'єкт і суб'єкт виховання виступає відкритою системою, взаємопов'язаною із соціокультурним світом. Як стверджує А. Верем'єв: “Вихованець опиняється під впливом двох взаємопов'язаних систем: з одного боку, виховного процесу як системи форм, засобів та методів цілеспрямованого на нього впливу, з іншого боку, художньо-естетичних умов його життєдіяльності, вплив яких на особистість відбувається стихійно. Ці впливи змінюються через відповідний тезаурус вихованця – якісний стан загальної та художньо-естетичної культури, здібності, інтереси, потреби та ін” [1, 10].

Художньо-естетична інформація дає суб'єкту стимул до пошуку іншого, більш ідеального стану, чим породжує протиріччя між існуючим і даним. У результаті художньо-естетична культура особистості втрачає стійкість та переходить у стан біфуркації, де вона прагне перейти у новий якісний стан шляхом вибору із ряду можливих атракторів конкретного.

Таким чином, якісно нова структура художньо-естетичної культури особистості проявляється як непередбачувана, і в цей же час, як говорить Є. Камалетдінова: “...нове “запрограмоване” у вигляді спектру можливих шляхів розвитку – атракторів еволюції” [3, 45]. В. Рева відзначає: “Неможливо спрогнозувати індивідуальне сприйняття музики навіть на найближчу перспективу. Є всі підстави стверджувати про принципову непередбачуваність змісту сприйнятого, залежність його від тезаурусу слухача, загальної естетичної культури, життєвого досвіду, духовних потреб та багатьох інших факторів. Рівень розуміння книжки, прочитаної у дитинстві, суттєво відрізняється від сприйняття її у більш зрілому віці, і подібні творчі прозріння людини простежуються протягом життя” [7, 2].

Самокеровані системи мають ієрархію рівнів організацій, здатність породжувати нові якісні властивості. Це означає, що установки на пасивне засвоєння художнього-матеріалу не можуть привести до результативних педагогічних наслідків. Учень повинен активно брати участь у творчому процесі, мати вільний вибір. А. Верем'єв пише: “Вибір учнем із ряду альтернатив, який призводить до біфуркаційного стрибка від нижнього рівня розвитку художньо-естетичної культури особистості до більш високого рівня є непередбаченим по відношенню до зовнішнього середовища і не є чисто випадковим по відношенню до самого учня” [1, 11]. Дитині не треба нав'язувати те, що вступає у протиріччя з її внутрішнім складом та логікою розгортання її внутрішніх процесів. Тому, плануючи роботу, вчителю необхідно враховувати думку своїх вихованців. За словами В. Реви: “Проблема педагогічного керівництва, з

синергетичної точки зору, полягає не стільки в пошуках шляхів керуючого виховання, скільки у науковому обґрунтуванні умов та форм самокеруючого розвитку. Тобто участь педагога у цьому процесі не повинна бути нав'язана. Для того щоб учень самостійно навчався, вчителю потрібно навчитися керувати непомітно" [7, 3].

У ролі конструктивного механізму самоорганізації та розвитку творчих процесів у синергетиці розглядається хаос, який, з одного боку, виконує деструктивну роль, оскільки хаотичні малі флуктуації у певних умовах призводять до розладу складних систем, а з іншого, є конструктивним, оскільки лежить в основі механізму об'єднання простих структур у складні, узгодження типів їх еволюції, виводу системи на атрактор розвитку.

На сьогоднішній день художньо-естетичне виховання при використанні ідей, понять та методів синергетичного підходу має низку проблем:

- не ясна логіка застосування синергетики для відбору наукового матеріалу.

Використання термінології синергетики для опису розвитку наукового знання не є основою для змістовної роботи з цим матеріалом;

- немає чіткої внутрішньої логіки синергетичних ідей, яка була б доступна вчителям та учням;
- немає чітких рекомендацій для застосування концептуальних розробок синергетичного підходу в практичній діяльності художньо-естетичного виховання;
- розмиті умови саморозвитку учнів, студентів;
- при вихованні учнів не враховуються цільові установки освіти.

Усі ці протиріччя вимагають подальшого наукового дослідження та практичних розробок.

Таким чином, синергетичний підхід – це методологічна орієнтація в пізнавальній та практичній діяльності, яка припускає пристосування сукупності ідей, понять та методів у дослідженні та керуванні відкритими нелінійними самоорганізуючими системами. Синергетика є не догмою і навіть не керівництвом до дії, а способом, який дає нам новий погляд на проблему художньо-естетичного виховання. Завдяки використанню синергетичного підходу в процесі художньо-естетичного виховання формуються нові відносини між учнем та вихователем, які характеризуються самоорганізованістю, самокерованістю учнів та непередбачуваністю результатів. Синергетичний підхід у художньо-естетичному вихованні дає можливість багатогранного вибору суб'єктом виховання шляхів удосконалення своєї художньо-естетичної культури, без урахування якого неможливе адекватне розуміння виховного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веремьев А. Синергетический подход в исследовании системы художественно - этического воспитания // Искусство и образование. – 2003. – № 2.
2. Добролюбова І. Філософія науки і синергетика освіти // Вища освіта України. – 2003. – № 2.
3. Камалетдинова Е. Проблема синергетического подхода как современной методологической ориентации в образовании // Инновации в образовании. – 2005. – № 3.
4. Кудин В.А. Раздумья. – Харьков: НТУ "ХПИ", 2003. – 184 с.
5. Николис Г., Пригожин И. Познание сложного. – М., 1990.

6. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. – М., 1986.
7. Рева В.П. Самовоспитание культуры музыкального восприятия личности: опыт теоретического осмысления проблемы.
8. Хакен Г. Синергетика. – М., 1980.

УДК 378.147 - 057.87 : 159.9

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ДО ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Губа Н.О., к. психол. н., доцент

Запорізький національний університет

У статті розглядаються актуальні проблеми підготовки студентів-психологів до практичної діяльності. Розкриваються принципи змісту та головна мета підготовки психологів.

Ключові слова: професійна підготовка, концепція, практична діяльність.

Губа Н.А. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ-ПСИХОЛОГОВ К ПРАКТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье рассматриваются актуальные проблемы подготовки студентов-психологов к практической деятельности. Раскрываются принципы содержания и главная идея подготовки психологов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, концепция, практическая деятельность.

Guba N.A. THE ACTUAL PROBLEMS OF THE STUDENTS-PHYCHOLOGY PREPARETION FOR THE PRACTICAL WORK / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

The article is devoted to the current issues of the training of students in psychology program for the practical work, the content and main idea of the process of education.

Key words: professional preparation, conception, practical work.

Сучасний соціальний прогрес безпосередньо пов'язаний з гуманістичними ідеями. Реалізація цих ідей базується на розумінні гуманістичної сутності людини. У розкритті гуманістичної сутності особистості центральне місце і роль належить психології як науці та практичній дисципліні. Ще більшу роль психологія відіграє в активізації особистісного потенціалу сучасної людини як суб'єкта різних видів соціальних відношень і практики. Свою соціальну функцію психологія виконує завдяки висококваліфікованим фахівцям. Мета статті – визначити актуальні проблеми підготовки студентів-психологів до практичної діяльності.

Підготовка сучасного висококваліфікованого фахівця базується на великій кількості різноманітних факторів, які об'єднуються в межах відповідної педагогічної системи. Таким чином, щоб задовольнити сучасні вимоги до професійної підготовки психологів в умовах ВНЗ, необхідно виходити з професійної концепції. На факультеті соціальної педагогіки і психології ЗНУ була створена така концепція. Вона враховує, з одного боку, найбільш актуальні проблеми сучасної вищої освіти, з іншого – найбільш перспективні вітчизняні та світові тенденції її розвитку. Концепція базується на ідеї активізації особистісного та професійного самовизначення психолога.

Розроблена концепція відповідає найбільш важливим вимогам до сучасної системи професійної підготовки:

1. Вона враховує основні тенденції розвитку системи освіти і знімає в межах конкретної освітньо-виховної системи найбільш наявні і гострі протиріччя сучасної освіти.